

японського суспільства можна пояснити, зокрема, повсякденною практикою звернення японців до правових реалій, поширенням правової освіти та юридичної літератури, високим рівнем загальної культури громадян. Саме ці заходи виступають чинниками правового виховання, яке є складовою загальної системи виховання та правової соціалізації.

Як правило, японські вихователі частіше за все застосовують заохочення, ніж покарання. Виховувати там означає не лаяти за те, що вже зроблено погано, а, завчасно передбачаючи таку можливість, навчати дитину правильній поведінці. Навіть при очевидному порушенні правил пристойності вихователі уникає прямого осуду, аби не поставити дитину у принизливе становище. Замість осуду дітей навчають конкретним навичкам поведінки, всіляко розвиваючи і підтримуючи їх упевненість у тому, що вони здатні навчитися управляти собою, якщо докладуть відповідних зусиль. Японці вважають, що надмірний тиск на психіку дитини може дати зворотний результат.

Серед обов'язкових дисциплін, які наповнюють конкретним змістом систему правового виховання в японських школах, особливу роль відіграють суспільствознавство та етика. У програмі цих курсів, що посідають надзвичайно важливе місце в навчально-виховному процесі японських закладів освіти, визначають три основні напрями:

- впровадження певних соціальних норм у свідомість молоді у вигляді моральних цінностей та групових орієнтирів;
- «інтернаціональне» виховання, пов'язане з орієнтацією на широкі міжнародні контакти;
- впровадження думки про причетність кожної дитини до японських традицій як їх нащадків та майбутніх творців.

Отже, система виховання (зокрема правового) і освіти передає новим поколінням японського суспільства цінності, традиції, навички, вміння законослухняної поведінки, моральні стандарти стосунків у сім'ї, колективі, здатність узгоджувати індивідуальні та соціальні інтереси.

М. П. Колесніков, кандидат філософських наук, доцент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасна спроба утворення нової незалежної держави, яка переживає стрімкі соціально-політичні та соціально-економічні трансформації, породила фактично нову етнополітичну і соціально-психологічну реальність. Це ви-

явилось у тому, що: 1) стрімко змінюються національна свідомість і на основі цього — національне та етнічне розмежування; 2) явно з'являлася необхідність етнічної, культурної та конфесійної ідентифікації у представників різних етнічних груп; 3) загострилися міжкультурні, міжетнічні та міжконфесійні стосунки.

Усі викладені проблеми тією чи іншою мірою призвели до зміни соціальної, етнічної та культурної ідентичності громадян. Слід зазначити, що змінилися не тільки соціальні категорії, а й сутність процесів самоідентифікації, їхня спрямованість та цілі.

Нині нагальною є потреба у відповідній сучасним умовам життя ефективній системі правовиховного впливу, яка б урахувала всі особливості світогляду сучасної людини, останні досягнення психології, філології, правознавства та сформувала високу правову культуру особистості. Правове виховання — дуже складна система діяльності: звичайно, змістом правового виховання є залучення людей до знань про право і державу, законність, права і свободи особистості, вироблення у громадянина стійкої орієнтації на законслухняну поведінку та ідеал правового суспільства.

Право пов'язано з модальними модусами — мораллю та моральністю. Правове виховання передбачає створення спеціальних механізмів з донесенням до свідомості людини правових цінностей, перетворення їх на особисті переконання та внутрішній світ людини.

Які ж концептуальні підходи маємо у даному питанні? Ми виходимо з того, що полікультурне виховання складається з таких чинників: по-перше, це культурна та етнічна ідентифікація особистості; по-друге, виховання культури толерантних взаємин у суспільстві через виховання особистості, формування її толерантної правосвідомості, насамперед питання самоідентифікації людини, оскільки від усвідомлення себе кимсь визначеним залежать шляхи розвитку особистості та її ставлення до інших.

Останнє десятиліття ознаменувалося суттєвими змінами в усіх сферах людської життєдіяльності. Найбільш явні з них відбулися у соціальній сфері. Значущість змін у соціумі зумовила необхідність таких в особистому плані: міжособистісні комунікації, механізми самоідентифікації та ідентифікації тощо. Можна говорити про кризу ідентичності як глобальне явище.

Виділяють декілька основних тенденцій, характерних для сучасного суспільства. Одна з них — це рух від глобалізації до локалізації, тобто зменшення значущості великих соціальних категорій на користь менших, більш конкретних і реальних — статевої, вікової, етнічної, професійної. Ця тенденція виражається у зниженні рівня соціальної ідентифікації в суспільстві, супроводжується зростанням впливу на поведінку людей, насамперед індивідуальних і особистісних характеристик, а не групових.

Зростає інтенсифікація соціальної взаємодії та спілкування агентів діяльності. Знижується роль географічного місця проживання особистості, зростає акультурація процесу змін, яка відбувається внаслідок утворення спільнот, що належать до культур з суперечливим стилем життя. Зникають об'єктивно значущі системи стратифікації, обов'язкові способи життя, місце традиції заступають стилі, життєві форми, що їх суб'єкти вільно обирають, тощо. Традиційні цінності людського співжиття, серед яких головними є Істина, Добро, Краса, Справедливість, Любов, перестають поцінюватися у сучасному суспільстві, люди перестають поважати сімейні традиції та цінності, внаслідок чого руйнується зв'язок між членами сім'ї та між поколіннями. Ставлення людей один до одного з позицій егоцентризму породжує взаємне відчуження, ворожість, що по суті є запереченням іншої особистості. Кожен вважає особистістю, суб'єктом лише себе, розглядаючи усіх інших як частину ворожого світу.

Принцип радикального плюралізму, проголошуваний постмодернізмом, виконує функцію руйнування традиційних культур, оскільки всяка традиційна культура на локальному рівні вимагає цілісності і навіть тотальності своїх вимог. Ідея ацентризму, що вноситься постмодернізмом, справляє дисфункціональний і руйнівний вплив на традиційні культури. Приймаючи ідею плюралізму в місцевому використанні, традиційні культури необхідним чином позбавляють стрижнів існування і вони з гомогенних перетворюються на колажовані, де їх головна вісь має вже не традиційний етнічний або конфесійний характер, а глобальну постмодерністську складову. Принцип толерантності як індиферентності, що вноситься до традиційної культури, робить представників цієї культури не більш терплячими, а байдужішими до цінностей місцевої культури. Таким чином, підривається традиційна ідентичність, яка замінюється на уніфіковані цінності, що зрештою призводить до подальшої глобальної культурної уніфікації.

Сьогодні у будь-якому суспільстві люди постійно перебувають у стані ризику. При цьому констатується, що хоча в благополучному суспільстві, яке процвітає, можуть домінувати одні ризики, а в нестабільному, кризовому — інші, уникати загроз, що застають, не вдається нікому. Продуктування і поширення ризиків стає усюди проникним, таким, що повною мірою охоплює й особистісні стосунки. Тому зараз нагальними потребами є: психолого-педагогічне дослідження механізмів ідентифікації, інтеріоризації, соціальної адаптації та комунікації, що відбуваються у представників різних етнічних груп, експертне оцінювання стану і тенденцій розвитку соціально-педагогічної ситуації у полікультурному середовищі, а також створення цільної концепції системи виховання толерантності у багатонаціональному суспільстві.